

Konference „Perspektivy veřejné správy na Moravě a ve Slezsku“

Sborník příspěvků (vydáno online XI. 2021)

Petr Konečný (ed.)

MEZIOBOROVÁ KONFERENCE

PERSPEKTIVY VEŘEJNÉ SPRÁVY NA MORAVĚ A VE SLEZSKU

10. IX. 2021, 9:00

FAKULTA SOCIÁLNÍCH STUDIÍ
MASARYKOVA UNIVERZITA
JOŠTOVA 10, BRNO
POSLUCHÁRNA P22

INFO & REGISTRACE: PROMORAVU.CZ/KONFERENCE

MUNI
FSS

POD ZÁŠTITOU
KATEDRY POLITOLOGIE
MUNI FSS

Videonahrávky přednášek jsou dostupné na tomto [odkazu](#).

Pedagogické pojetí tématu dějin správy a představení učebnice Moravské dějiny

Mgr. Ondřej Hýsek, Ph.D. (Akademia – fakultní škola Pedagogické fakulty

Masarykovy univerzity)

Ve svém stručném příspěvku pohovořím o tématu dějin správy na Moravě z pedagogického úhlu pohledu a představím rovněž projekt středoškolské učebnice moravských dějin, kterou vydává AKADEMIA Gymnázium, MŠ a ZŠ, fakultní škola Filozofické fakulty i Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Na projektu úzce spolupracuji mimo jiné s JUDr. Jaroslavem Kupkou nebo s PhDr. Jiřím Kacetlem a mnoha dalšími odborníky, ekonomickou část projektu zajišťuje jako spoluvydavatel spolek Moravská národní obec na základě veřejných darů, čehož si nesmírně považuji.

Jako učitele dějepisu na brněnském Gymnáziu AKADEMIA mne dlouhodobě motivují moji žáci k vytváření didaktických materiálů, jejichž obsahem jsou reálie ze zemských, regionálních a místních dějin. V rámci projektu Učíme Moravě, který byl financován z peněz Evropské unie, jsme před deseti lety napsali a vydali skriptum Morava – dějiny země uprostřed Evropy i s příslušnou metodikou, natočili dvoudílný výukový film k moravským zemským dějinám Poznáváme minulost Moravy a vytvořili větší množství doplňkových didaktických materiálů do hodin českého jazyka a literatury, německého jazyka nebo základů společenských věd (upozorňuji především na antologii filosofických textů); rovněž jsme připravili metodiku k projektovým výukám spjatým s moravskými reáliemi. Každoročně pořádáme pedagogickou konferenci Učíme o Moravě, na níž nabízíme odborné i laické veřejnosti aktuální příspěvky, diskuzi i návody k práci s námi vytvořenými materiály. Jelikož materiály vznikaly ve značné rychlosti a za desetiletí používání částečně zastaraly, a především už byly rozebrány, rozhodli jsme se na projekt navázat dalšími aktivitami.

Téma veřejné správy je po pedagogické, ale především po občanské stránce celospolečensky velmi důležité, ovšem nepříliš akcentované a využívané. V rámci současného kurikula na středních školách se téměř nevyskytuje. Otázka veřejné správy je výslovně zmíněna pouze na jediném místě Rámcového vzdělávacího programu pro gymnázia, a to překvapivě nikoliv v souvislosti se základy společenských věd nebo v dějepise, ale v oblasti „Cizí jazyk“, konkrétně v tematických okruzích a komunikačních situacích, a to nikoliv v oblasti veřejné, ale v oblasti pracovní, kde je jmenována, cituji: „státní správa, firmy, průmysl, zemědělství, méně časté profese, nástroje a zařízení, pracovní události, pracovní smlouva, obchodní dopis, reklamní materiály, návody, popis práce, bezpečnost práce“. Je však možné a nutné téma „zespodu“

prosazovat do školních vzdělávacích programů např. v rámci předmětů jako jsou základy společenských věd, dějepis apod., školy k tomu mají dostatek kompetencí, možná v rámci připravované kurikulární reformy naleznou vůli i centrální instituce, když ji projevují např. v oblasti informatiky. Žáci-občané by měli získat o tématu hluboký přehled, měli by pochopit fungování státu alespoň jako servisní organizace občanské společnosti – téma veřejné správy je tak v podstatě nepřiznaným tématem průřezovým.

A jak se k této problematice stavíme v souvislosti s našimi aktivitami my, jak pomáháme tématu státní správy pronikat do školních lavic? V loňském roce jsme vydali první díl učebnice Moravské dějiny (od pravěku po rok 1860); knihu jsme doplnili rovněž o exkluzivní vexilologickou přílohu, jejímž hlavním autorem je Mgr. Jan Studeník. Aktuálně pracujeme na zpracování druhého dílu učebnice, který obsáhne dobu od druhé poloviny 19. století po současnost. S koncepcí a materiály seznamuji zájemce z řad pedagogů v rámci kurzu Vzdělávacího institutu pro Moravu, který byl pod názvem Moravské zemské dějiny akreditován Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR.

Ve své výuce se opírám o výše zmíněné didaktické materiály založené na moravských reáliích jako o základ (všichni žáci disponují učebnicí Moravské dějiny), který doplňuji o práci s prameny a sekundární literaturou, jež se věnuje širšímu kontextu českému, evropskému a globálnímu (a využívám k tomu např. e-learningový systém Moodle). Materiály tak dlouhodobě ověřuji v praxi se studenty našeho gymnázia a vylepšuji je.

Nyní vás detailněji seznámím s místy v prvním dílu učebnice, kde se s žáky zabýváme dějinami veřejné správy. Výuku na začátku čtyřletého cyklu začínáme výběrem problémů ze současnosti částečně podle výběru studentů, tam svoji knihu nepoužívám, ale často při tom dospějeme k problematice současné veřejné správy v ČR a EU. Poté se již i s pomocí učebnice dostáváme k období pravěku, kde lehce otevřeme také téma „veřejné správy“, když zkoumáme existenci archeologicky prokázaných oblastních správních hradisek doby bronzové (popelnicových polí) – např. v Cézavách u Blučiny, Obřanech apod. Brzy poté se zabýváme tématem vzorové římské správy, která v době tzv. markomanských válek pronikala přímo i na naše území, každopádně jej civilizačně zásadně ovlivnila ve středověku. Podrobněji se věnujeme problematice mojmírovských panovníků jako „správců Moravy“ a jejich závislému vztahu k Franské říši i jejímu správnímu systému; nejpozději v této souvislosti se poprvé dotkneme i specifík církevní správy. Hradský systém správy země převzali i Přemyslovci z Franské říše; zkoumáme Břetislavův seniorát a jeho ustavení podoby správy domén knížecí Moravy, která byla rozdělena na dva díly (olomoucký a znojensko-brněnský) a čtyři provincie (systém doplňovaly

knížecí dvorce). Popisujeme proces vzniku Moravského markrabství na přelomu 12. a 13. století, věnujeme se správě země za Lucemburků – vysvětlujeme si, co to byla Koruna česká, jak fungovalo Moravské markrabství za moravských Lucemburků, jakou právní úlohu sehrály landfrýdy. Podrobněji se zabýváme vrcholným obdobím zemské samosprávy v 16. a na počátku 17. století, faktem, že stavovská samospráva byla chápána jako zemská svoboda – to našlo své ztělesnění v osobě moravského zemského hejtmana Karla staršího ze Žerotína. Poté zkoumáme vývoj rakouské státní správy a omezené moravské zemské (i městské) samosprávy v duchu centralistického habsburského byrokratického absolutismu. Analyzujeme osvícenské reformy doby císařovny Marie Terezie (za nimiž stáli především Haugwitz s Kounicem) a císaře Josefa II. Značnou pozornost si zaslouží moderní ústavní návrhy z revolučního roku 1848 i zavedení obecní samosprávy v roce 1849.

Ještě větší prostor dostane problematika veřejné správy v připravovaném druhém dílu učebnice, který obsáhne období od roku 1860 po naši současnost. Rozebereme návrat k rakouské ústavnosti na počátku 60. let 19. století, vytváření moderní liberální občanské společnosti, samozřejmě i v kontextu spolkového života a vytváření systému politických stran na Moravě i jeho nacionalistického štěpení. Z ústavních listin nejvíce zkoumáme tu z roku 1867. Nevyhýbáme se ani specifikům židovské obecní samosprávy na Moravě, která byla světovým unikátem. Jedním z klíčových momentů práce bude objasnění, jak fungovala veřejná správa na Moravě po tzv. Moravském vyrovnání (tj. Moravském paktu) roku 1905, který se od teritoriální samosprávy přikláněl k „samosprávě osobní“, zároveň však individuální práva jednotlivce podléhala kolektivním právům národa. Žáci se dozví, jak fungovala státní správa v době první světové války, a především pochopí revolučnost změn, k nimž došlo po vzniku Československa. Zde se zastavíme u problematiky prozatímní ústavy i ústavy z roku 1920, samozřejmě se budeme podrobněji věnovat obnově (omezeného) zemského zřízení k roku 1928. Jaký vliv měl na veřejnou správu nástup totality, to si objasníme částečně na vývoji druhé čs. republiky, ale především na nelidské protektorátní správě, která právně (a nespravedlivě) dělila obyvatelstvo na základě rasistického přístupu; rovněž si vysvětlíme, jak fungovaly orgány nacistické moci na našem území. Poválečný vývoj je objasněn i optikou zásadních proměn veřejné správy, která je zmíněna jak v kontextu košického vládního programu, tak i poválečného vysídlení německy mluvících obyvatel Moravy, a nakonec i v podobě zrušení zbytků zemské samosprávy totalitním režimem po únoru 1948, když naopak neuspěly návrhy na posílení zemské samosprávy a demokratický vývoj selhal jako takový. Od tohoto momentu jsou v knize zkoumána i specifika krajského zřízení, které po několika reformách ve své porevoluční podobě

přetrvává dodnes, jakož je i věnován prostor návrhům na obnovu zemského uspořádání, především v souvislosti s aktivitami v roce 1968 a 1990, za nimiž stála především Společnost pro Moravu a Slezsko. Ukázalo se, jak úzce a nešťastně byly propojeny procesy posilování slovenské emancipace na jedné straně, a ztracení nadějí na obnovu moravské samosprávy na straně druhé.

Ve druhém dílu učebnice však rovněž narážíme na značné množství historiografických i didaktických obtíží. Hned po roce 1848, resp. 1860, je problematický vztah politické reprezentace slovanské Moravy k zemské samosprávě, kterou v neodmyslitelném dobovém kontextu neúmyslně ohrozili příkloněním se k českému státnímu právu a odklonem od zemské jednoty s německy mluvícími Moravany. Na přelomu století vrcholící česko-německý nacionalistický střed na Moravě byl jen do jisté míry vyřešen, přesněji utlumen, tzv. Moravským paktem. Ve skutečnosti se obě národnostní skupiny od sebe ještě více vzdálily, žily jen vedle se, nikoliv spolu. Zásadní je interpretace československých dějin, jež se nabízejí nikoliv k adoraci či k jednostranným odsudkům, ale k široké poučené diskuzi i do hodin dějepisu. Naším dlouhodobým stigmatem je otázka „Mnichova“, druhé čs. republiky, vysídlení, komunistický převrat a ztráta zbytků samosprávy, okupace 1968 apod., o všem se dá debatovat, vše se dá studovat. Nejtěžší je pojednávat o moderních dějinách po roce 1989, neb jsme jejich součástí – tím se však již zcela odkláním od původního tématu přednášky.

Literatura

HÝSEK, Ondřej. *Moravské dějiny do roku 1860* (Učebnice pro víceletá gymnázia a odpovídající stupně ZŠ a SŠ). Brno: Moravská národní obec, Akademia Gymnázium, Základní škola a Mateřská škola Brno, 2020.

STUDENÍK, Jan. *Proba fides Moravorum / Poctivá víra Moravanů* (obrazová příloha k učebnici *Moravské dějiny do roku 1860*). Brno, 2021.

Příspěvek k moravskému krajskému zřízení 14. a 15. století

Mgr. et Mgr. Stanislav Vohryzek, Ph.D. (Národní památkový ústav, Územní odborné pracoviště v Telči)

Počátek středověkých moravských krajů čili provincií je shledáván v původních přemyslovských údělech 11. a 12. století – v Olomoucku, Brněnsku a Znojemsku, k nimž se po ukončení vlády moravských větví Přemyslovců v těchto centrech a konečném etablování

moravského markrabství na konci 12. století za markraběte Vladislava Jindřicha připojilo i nedlouho předtím připojené Opavsko a z nichž se tehdy částečně vydělily další kraje jako Bítovsko, Břeclavsko a Přerovsko.

V posledních letech věnovali pozornost vývoji těchto krajů a úřednímu aparátu v nich působícím zejména L. Jan a D. Janiš, kteří sledovali vývoj provinciálních úřadů od počátku 13. století. O jejich funkci podávají nejstarší a též nejpodrobnější informace konfirmace Statut Konráda Oty z 1. poloviny 13. století. Šlo o úřady komorníka, sudího, purkrabího a vilika, jejichž kontinuitu lze sledovat až do předhusitské doby. Výzkum zmíněných autorů ukázal, že v později vydělených provinciích nebyly často vyvinuty všechny tyto úřady, respektive byly v těchto případech vykonávány úředníky původních mateřských provincií, ze kterých se tyto mladší kraje vydělily. Ukázalo se též, jak již od 2. poloviny 13. století politické události, spojené s hospodářskými potřebami panovníka, vedly k zástavám některých správních center. Jelikož veřejné zemské veřejné úřady nemohly fungovat v zastavených majetcích, vedly tyto zástavy nejdříve k přesunům krajské správy do jiných stále panovníkovi patřících centrů v rámci těchto krajů a postupně v delším historickém vývoji i k redukci krajů na pouhé Olomoucko a Brněnsko, když se z Opavska mezitím stávalo od Moravy vydělené knížectví. K redukci správního členění a počtu veřejných úřadů dále vedlo i přenášení některých jejich zejména soudních funkcí na správu církevních a světských panství.

Cílem příspěvku bylo i s pomocí některých dosud málo či vůbec využitých pramenů podat upřesněný přehled těchto procesů zejména v období konce 14. a během 15. století a pokusit se zodpovědět na otázku, zda původní kraje hrály nějakou roli i po husitských válkách, během kterých se obecně předpokládá jejich zánik a se znovuobjevením moravských krajů se počítá až v raném novověku za vlády prvních Habsburků.

Literatura

JAN, Libor. Vznik moravských provincií. In: Nový Mars Moravicus aneb Sborník příspěvků, jež věnovali Prof. Dr. Josefu Válkovi jeho žáci a přátelé k sedmdesátinám. Brno: Matice moravská, 1999. 227–241.

(Pozn. jedná se o anotaci přednášky, autor se rozhodl publikovat obsah příspěvku v plném rozsahu jinde.)

Stavovská Morava ve zlatém věku (1526–1619)

PhDr. Jiří Kacetyl (Výbor pro územní a strategické plánování města Znojma)

Vytvořením personální unie mezi zeměmi Koruny české, zeměmi rakouskými a Uhrami v roce 1526 pod žezlem Ferdinanda I. Habsburského se pro Moravu rozšířily obzory, které se začaly jasně rýsovat již v předchozím období slabé ústřední vlády Jagellonců. Morava plně využila své geografické polohy na křižovatce dálkových obchodních cest a díky velmi silným osobnostem v čele stavovské elity dokázala vytěžit pro svébytnost a samosprávu země maximum. Zároveň se v zemi podařilo utlumit náboženské vášně, tolik typické pro tehdejší západní Evropu i německý prostor.

Moravu v 16. století můžeme považovat za vzorovou ukázkou, že i odlišné představy několika skupin křesťanů o praktikování víry v trojjediného Boha nemusejí vést ke krveprolití, že se mohou navzájem svým způsobem tolerovat (katolíci, luteráni, kalvínci – novokřtěnci, Jednota bratrská). Samostatnou kapitolou jsou pak komunity Židů. Červenou nití této doby je však fenomén trvalého tureckého ohrožení. Morava byla prakticky neustále v pohotovosti: na jižní a východní hranici se pravidelně shromažďovalo zemské vojsko, aby vypomáhalo v nekonečných bojích proti Osmanům v Uhrách. Poslední třetina 16. století však přinesla v tomto směru jisté uklidnění a válečnými zkušenostmi ověřenými stavovští předáci přinášejí domů od jižních sousedů nové obchodní kontakty a také nové umělecké vyjadřování – renesanci. Země proto zažívá nevídaný blahobyt a stavební rozmach. „Zlatý věk“ stavovské Moravy je však přece nakonec jen utopen v krvi a násilí. V roce 1619, i přes varování někdejšího zemského hejtmana Karla Staršího ze Žerotína, se Morava přidává k protestantské rebelii stavů v Čechách, a to se všemi tragickými následky s tím souvisejícími.

Zásady zákona o zemích

doc. JUDr. Zdeněk Koudelka, Ph.D. (Masarykova univerzita, Právnická fakulta)

1. Zemský zákon bez zemského zřízení

Dosavadní návrhy obnovy zemí vycházely ze zemského zřízení. Tedy byly spojeny se vznikem soustavy zemských orgánů a to včetně samosprávného prvku (zemský sněm, zemské zastupitelstvo). Šlo tedy o subjekt veřejné správy. Tím se vždy takový návrh dostal do konfliktu se stávajícím uspořádáním veřejné správy, přičemž změna v územní samosprávě může být

dosažena jen ústavním zákonem, tedy tří pětinovou většinou v obou komorách Parlamentu. Tato skutečnost znesnadňuje přijetí takto koncipovaného zemského zákona (zemského zřízení). Zákon o zemích však může být koncipován jako uznání historických zemí jakožto územního a kulturního prvku státu bez zavedení nových úřadů a bez zrušení krajů. Takový zákon lze přijmout jako obyčejný zákon, což zvýší naději na jeho přijetí. Příkladem určitých obdobných zemských prvků v rámci současného právního řádu je zavedení velkého státního znaku se znaky zemí a uvedení zemí v preambuli Ústavy.

2. Obsah zemského zákona

Zemský zákon by obsahoval:

- a) Uznání zemí jako státotvorných prvků.
- b) Stanovení zemských znaků a vlajky s tím, že by měly stejnou právní ochranu a obdobné užívání jako státní znak a vlajka.
- c) Určení zemských dnů jakožto svátků zemí Morava na sv. Cyrila a Metoděje a Čechy na sv. Václava. Tyto dny jsou již státním svátkem, takže jde jen o změnu jejich úředního označení bez ekonomických dopadů. Případný památný den Slezska 16. října na sv. Hedviku by byl pracovním dnem.
- d) Stanovení povinnosti, že česko-moravská hranice se označuje na dálnicích a silnicích obdobným způsobem jako hranice krajů a okresů a ve státním mapovém díle.
- e) Zmocnění pro vládu či příslušné ministerstvo, aby konkrétně stanovilo zemské hranice, přitom vyjde z historické hranice a přihlédne k současným spádovým skutečnostem (např. správní obvody obcí s rozšířenou působností).

Zemský zákon by nemusel obsahovat:

- a) Zřízení nových úřadů a funkcionářů.
- b) Stanovení zemských měst.
- c) Nároky na státní rozpočet (cedule na hranicích lze hradit z běžných výdajů správců dálnic a silnic).

3. Důsledky zákona

Zákon zavede zemi jako jasně vymezenou územní jednotku, která bude vyznačena v terénu i v mapách. Lidé bez bližšího zájmu o země se s nimi snadněji identifikují. Posílí se zemské

povědomí díky užívání zemských symbolů a svátků. Zákon nezavádí zemské zřízení, ale nebrání mu a konstituuje pro něj územní jednotky. V případě zrušení krajů lze pak snadněji zavést zemské úřady. Je rovněž možné již dnes některé orgány se zemskou působností přejmenovat na zemské (vrchní soudy, vrchní státní zastupitelství). Lze tyto územní jednotky užít i pro jiné účely – např. jako volební obvody pro volby do Poslanecké sněmovny, jak již v roce 2021 navrhl předseda Poslanecké sněmovny Radek Vondráček.

Pro řešení postavení Slezska, které má složitou územní strukturu s moravskými enklávami a historickým Opavskem, které původně bylo součástí Moravy a ke Slezsku se přiřadilo definitivně až na počátku 17. století, je možné v případě zavedení zemského zřízení ponechat právě tuto kulturní a symbolickou svébytnost (vlastní zemské symboly) s tím, že pro správní účely může být jeho území zahrnuto do jednoho správního obvodu s Moravou.

Územně správní reformy v českých zemích po roce 1918 a jejich vliv na vnímání česko-moravské hranice

RNDr. Petr Marek (Masarykova univerzita, Přírodovědecká fakulta)

Nová regionální geografie

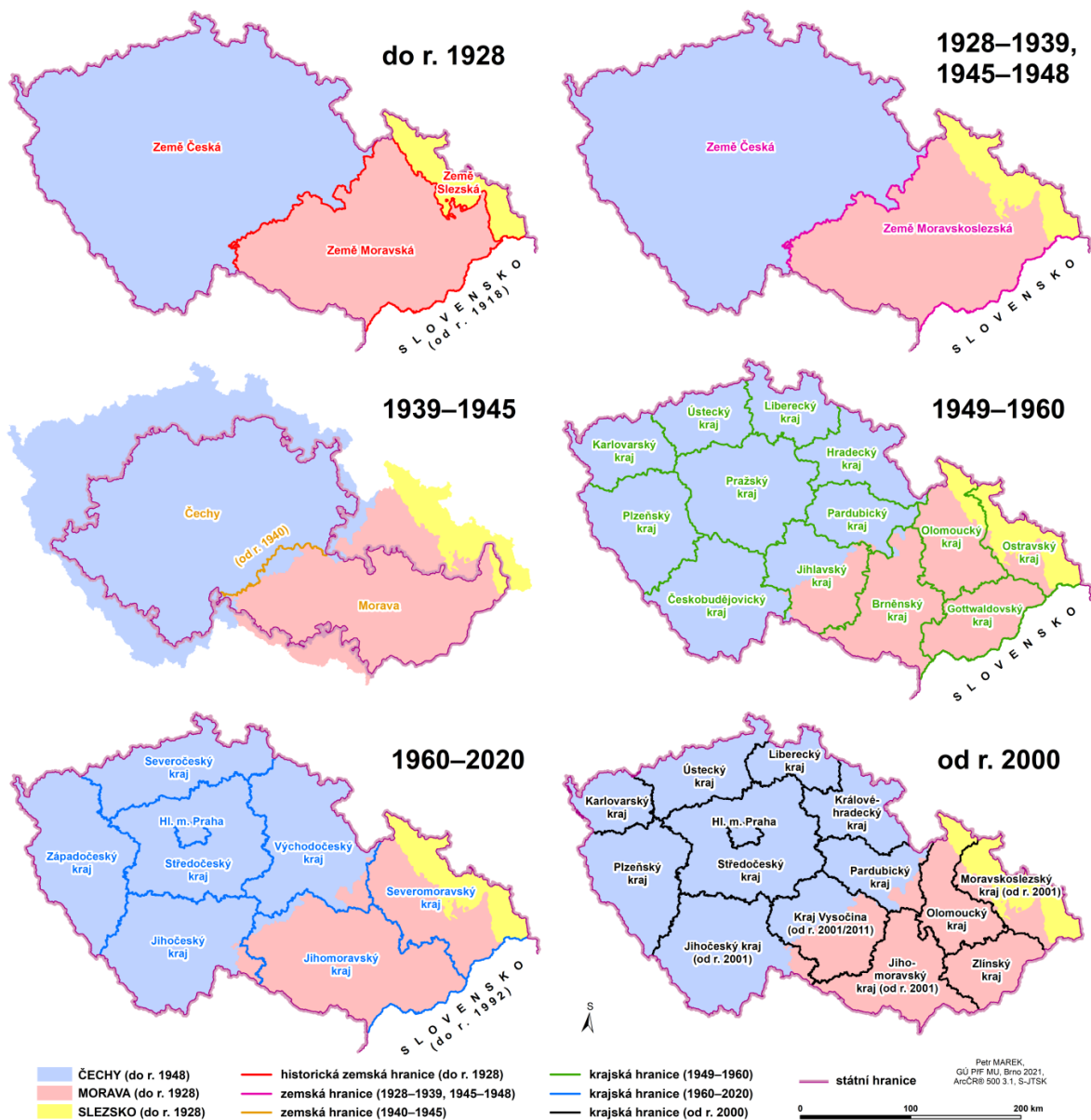
V minulosti chápali geografové regiony a hranice jako přirozeně existující objektivní realitu/danost. S pronikáním sociální teorie do geografie se etablovala tzv. nová regionální geografie, pod jejímž vlivem můžeme nazírat na regiony – tedy ohraničená území – jako na sociální konstrukty. Existence těchto sociálních konstrukcí závisí na aktivitě lidí, která jednotlivé regiony stvořila, a na vědomí lidí, resp. na jejich vnímání, prostřednictvím kterého se vědomí/vědění/znalost buduje (Marek 2020b). Regiony jsou tedy vlastně jakýmsi „myšlenkami“ či „představami“ o ohraničených územích. Lidské vědomí samozřejmě není neměnné, proto nová regionální geografie pracuje s regiony také jako s dynamickými procesy (Marek 2020a) – zmíněné „myšlenky“ či „představy“ se neustále vyvíjejí. Klíčovou se pro novou regionální geografii stala teorie institucionalizace regionů finského geografa Anssi Paasiho (1986, 1991, 2009) popisující vznik a formování regionů. Dle této teorie je nejdůležitějším symbolem regionu jeho název (toponymum), který propojuje vědomí lidí a určité ohraničené území, a který je tedy rovněž nezbytný pro existenci regionu. Pro reprodukci regionu do budoucnosti, a tedy jeho přetrvávající/budoucí existenci, jsou dle Paasiho klíčové instituce v nejširším slova smyslu (patří sem i regionální symboly a hranice), které lidem daný

region připomínají, a ti je tak mohou vnímat. Institucionalizace regionu je procesem, při němž region získává instituce, na základě kterých si lidé budují o daném regionu vědomí/vědění/znalost. Opačným procesem je deinstitucionalizace regionu, kdy region o instituce přichází a nakonec může i zaniknout – pokud zmizí z myslí lidí (Marek 2020c). Důležité je také zmínit, že podle Paasiho (1986, 2002, 2009) regiony existují na všech měřítkových úrovních, přičemž jeden konkrétní region nemusí být nutně svázán s jedním určitým měřítkem. Také české země lze pokládat za regiony, a tedy za sociální konstrukty a dynamické procesy. A také tyto regiony jsou institucionalizovány napříč měřítkovými úrovněmi. Například Morava je reprodukována mimo jiné Jihomoravským krajem či Moravskou Třebovou (srov. Řehák 2007).

Následující kapitola uvádí přehled vývoje nejvyšších územně správních jednotek na území dnešní České republiky v uplynulém století a zároveň nahlíží na české země z pohledu nové regionální geografie a Paasiho teorie institucionalizace regionů. Závěrečná kapitola pak diskutuje, jak a proč se administrativní reformy promítly v myslích lidí, konkrétně v jejich vnímání česko-moravské hranice.

Územně správní reformy v českých zemích po roce 1918

Územně správní členění českých zemí a jeho reformy jsou zmiňovány či podrobně popsány v mnohých publikacích (např. Daněk 1993, 2002; Pernes 1996; Jeleček, Chromý 1997; Munzar, Drápela 1999; Jeleček 2000, 2008; Jordan 2001; Siwek, Kaňok 2000a, 2000b; Yoder 2003; Hledíková, Janák, Dobeš 2005; Semotanová 2006, 2013; Perlín 2009; Semian 2015; Vaishar, Zapletalová 2016; Jaroš, Svoboda 2020; Marek 2020d), přičemž smyslem administrativních změn se zabývají ve větší míře pouze někteří autoři (např. Šikula 2013, 2015; Burda 2014; Daniel 2017). Historie českých zemí sahá do prvního tisíciletí našeho letopočtu. Přestože představovaly hlavní územně správní regiony jednotného českého státu, udržely si po staletí jistý stupeň samosprávy. Významné změny ve vývoji Čech, Moravy a (Českého) Slezska nastaly především po vzniku Československa a právě na ně je cílen tento příspěvek. Přehled vývoje nejvyšších územně správních jednotek na území dnešní České republiky v průběhu posledního století zachycuje Obr. 1.

Obr. 1: Přehled vývoje nejvyšších územně správních jednotek na území dnešní České republiky v průběhu posledního století
(Vlastní rekonstrukce na základě: Růžková, Škrabal 2006; Štůla, Semík 1941; ArcCR® 500)

Po vzniku Československa bylo snahou sjednotit správu na celém území státu. V českých zemích byl totiž přejat systém platný v Předlitavsku (v rakouské části monarchie), zatímco na území Slovenska a Podkarpatské Rusi systém, který platil v Zalitavsku (v uherské části monarchie). Územní správa, jež se v obou systémech lišila, měla být sjednocena *zákonem č. 126/1920 Sb.* Tzv. župní zákon, který do jisté míry připravoval půdu pro zrušení zemského zřízení (Burda 2014), se však v českých zemích neujal, a proto byl přijat *zákon č. 125/1927 Sb.*, na jehož základě došlo mj. ke spojení Moravy a Slezska v zemi Moravskoslezskou. Nešlo o první sloučení těchto zemí, neboť to bylo provedeno již v roce 1782 s trváním do konce roku 1849 (Hledíková, Janák, Dobeš 2005). Další sloučení Moravy se Slezskem mělo podle

citovaného zákona nabýt účinnosti původně již k 1. červenci 1928. Termín byl však dodržen pouze na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. V českých zemích začal zákon platit až od 1. prosince 1928 (Burda 2014). Důvodem tohoto spojení dvou historických zemí bývá uváděna národnostní otázka, neboť Slezsko bylo z velké části obýváno Němci (Jeleček 2008). Zmíněným zákonem byly *de iure* zrušeny nejen Morava a Slezsko jakožto administrativní jednotky, ale i česko-moravská hranice a hranice moravsko-slezská (od roku 1928 existovala *de iure* hranice česko-moravskoslezská). Morava a Slezsko byly sloučením sice deinstitucionalizovány, zároveň však došlo – ve shodě s teorií institucionalizace regionů – k jejich (re)institucionalizaci. V názvu nového regionu se totiž odrážela pojmenování obou historických zemí.

Specifická situace, která však neměla dlouhého trvání, nastala v období okupace Československa nacistickým Německem. Po odtržení pohraničí a následně i Slovenska vznikl na zbytku území *výnosem Vůdce a říšského kancléře č. 75/1939 Sb.* Protektorát Čechy a Morava. Tím došlo znovu k významné (re)institucionalizaci Čech, ale hlavně Moravy, byť v okleštěné podobě. Morava (nikoli však Slezsko) získala opět právní status¹. Na několik let byla *de iure* obnovena také česko-moravská hranice, i když na základě *vládního nařízení č. 388/1940 Sb.* byl její průběh pozměněn. Po skončení války se však *dekretem presidenta republiky č. 121/1945 Sb.* navrátilo územně správní členění českých zemí ke stavu ze září 1938 (nicméně místo zemských úřadů vznikly zemské národní výbory).

Když po roce 1946 začaly přípravy nového územně správního členění, ve hře byly různé varianty – se zachováním zemí i jejich zrušením. Komunistická strana prosazovala obnovu krajského zřízení (kraje byly v českých zemích zrušeny v roce 1868), neboť v krajích viděla mimo jiné modernější regiony oproti zemím odkazujícím na staré pořádky. Po nástupu komunistického režimu v únoru 1948 bylo zřejmé, že nové krajské zřízení bude nástrojem centralizace státní moci motivované zejména politickými důvody a rovněž že dojde ke zrušení samosprávy (Hledíková, Janák, Dobeš 2005; Burda 2014; Šikula 2013, 2015; Daniel 2017). Dosud poslední tečku za vývojem českých zemí coby územně správních jednotek učinil *zákon č. 280/1948 Sb.*, který zavedl od 1. ledna 1949 místo zemí (a zemských národních výborů) kraje (a krajské národní výbory)². V oddíle 6 tohoto zákona s příznačným názvem „Likvidace zemí

---

¹ Dalo by se dokonce uvažovat o tom, že v období Protektorátu Čechy a Morava měla Morava důležitější postavení než v době Československa (zejména po roce 1928, kdy vznikla země Moravskoslezská), neboť byl její název obsažen v pojmenování „státu“. Nicméně Protektorát Čechy a Morava nebyl suverénním státem ale okupovaným územím.

² Není bez zajímavosti, že byl tento právní předpis vydán ve sbírce zákonů na Štědrý den. Pro mnohé zemské patrioty se tak stal nechtěným vánočním dárkem od nastupujícího totalitního režimu.

a zemských národních výborů“ se píše: „Země Česká a Moravskoslezská jako svazky lidové správy zanikají uplynutím dne 31. prosince 1948“ (zákon č. 280/1948 Sb., o krajském zřízení: § 39). *De iure* tak došlo ke zrušení administrativního statusu českých zemí, a tudíž k významné deinstitucionalizaci těchto regionů. Území českých zemí bylo rozděleno na 13 krajů pojmenovaných po krajských městech. Čechy, Morava a Slezsko tedy byly do jisté míry rozděleny na menší regiony, avšak nedůsledně. Došlo sice k dělbě administrativní vrstvy a následně i dalších vrstev (např. soudnictví) země České a země Moravskoslezské mezi nově vytvořené kraje, avšak dodnes si české země udržely řadu jiných vrstev s rozličnými funkcemi a významy (které nebyly kraje s to převzít – velký vliv na to měla zřejmě i skutečnost, že nové regiony jednak neodkazovaly svými názvy k regionům starým a jednak nerespektovaly jejich hranice). I díky nim jsou tak tyto regiony stále reprodukovány, a to v historických hranicích platných do roku 1928, resp. 1948. Nejvíce byla nerespektována zemská hranice českomoravská (či česko-moravskoslezská), která v oblasti Českomoravské vrchoviny dělila nově vzniklý Jihlavský kraj téměř v půli.

Po pouhých 11 letech byla uskutečněna nová administrativní reforma. V roce 1960 „již v důsledku vítězství socialismu nemusel být na politické důvody brán zřetel a nové vymezení krajů se mělo podřídit především hospodářským potřebám nové, socialistické společnosti“ (Daniel 2017: 49; srov. Šikula 2015). Kraje z roku 1949 již nevyhovovaly potřebám centrálně plánovaného hospodářství (Burda 2014: 85), a proto byly na základě *zákona č. 36/1960 Sb. nahrazeny novými, většími kraji*. Tento zákon nabyl účinnosti dnem vyhlášení, tj. 9. dubna 1960, a na jeho základě vznikly také nové, větší okresy. Podle paragrafu 18 měla územní organizace národních výborů vstoupit v platnost nejpozději od 1. července 1960. *Zákon č. 65/1960 Sb. o národních výborech* byl přijat 25. května 1960 a účinnosti nabyl od 12. června 1960. *Sedm krajů vzniklých roku 1960 na území dnešní České republiky (hlavní město Praha bylo osmou územní jednotkou se zvláštním statusem) bylo ve vztahu k českým zemím významných tím, že všechny tyto regiony nesly ve svém názvu pojmenování historických zemí – Čech, či Moravy. Stalo se tak poprvé v české historii, kdy byly kraje pojmenovány podle země, v níž krajské město (převážně) leží. Lze tedy konstatovat, že došlo k významné (re)institucionalizaci zmíněných dvou zemí. Ta nicméně proběhla v pozměněných hranicích, neboť ani tentokrát krajské hranice nerespektovaly historické hranice zemí. Historicky moravské Svitavsko (vč. Moravskotřebovska) a Dačicko (vč. Slavonicka) se staly součástí Východočeského, resp. Jihočeského kraje. Naopak historicky česká část Jihlavska³ (vč.*

---

³ Většina Jihlavy samotné je však historicky moravská.

Polenska) byla začleněna do Jihomoravského kraje. *Pokud jde o (České) Slezsko, to se neobjevilo v názvu žádného z krajů – celé jeho území se ocitlo v Severomoravském kraji.*

Po pádu totalitního režimu bylo široce diskutováno nové územně správní členění republiky a jednou z logických variant byl návrat k zemskému zřízení. Dle *usnesení Federálního shromáždění České a Slovenské Federativní Republiky z května 1990 se „považuje zrušení země moravsko-slezské od 1. ledna 1949 [...] za akt nespravedlivý a poplatný totalitní byrokratickocentralistické praxi, za krok, který byl v rozporu s principy demokracie a samosprávy a který tak podstatně přispěl k deformovanému vývoji československé společnosti“.* Federální shromáždění v tomto usnesení dále vyslovuje *„pevné přesvědčení, že ústavní uspořádání republiky, které vzejde z jednání svobodně zvolených zákonodárných sborů, tuto nespravedlnost napraví“.* Téhož roku *zákon České národní rady č. 425/1990 Sb.* zrušil krajské národní výbory, nicméně kraje jako územní jednotky přetrvaly pro výkon některých agend až do konce roku 2020, kdy byly zrušeny *zákonem č. 51/2020 Sb.* (některé jejich funkce však přerývají nadále – např. soudní správa). V *preambuli Ústavy České republiky* přijaté 16. prosince 1992 se píše o občanech *„České republiky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku“* věrných *„všem dobrým tradicím dávné státnosti zemí Koruny české“*, místo obnovy zemí se ale připouští i krajské zřízení: *„vyššími územními samosprávnými celky jsou země nebo kraje“* (*ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky: Čl. 99*). Promoravské politické strany hájící obnovu zemí zaznamenaly zpočátku velký úspěch. Ten využily například při příležitosti Sčítání lidu, domů a bytů 1991 ke konstruování moravské národnosti jakožto prostředku k dosažení svých cílů. Rozpad Československa však vyvolal obavy z další možné dezintegrace státu, což se promítlo v poklesu podpory myšlenky zemského zřízení a také v poklesu volební podpory promoravských stran (od roku 1996 nejsou zastoupeny v českém parlamentu). Země z tohoto důvodu, ale i kvůli jejich malému počtu v malém státě, obnoveny nebyly (Daněk 1993, 2002; Perlín 2009; Siwek, Kaňok 2000b; Burda 2014). Místo toho bylo na základě *ústavního zákona č. 347/1997 Sb. z prosince 1997 s účinností od 1. ledna 2000 zavedeno 13 krajů (14. územní jednotkou je hlavní město Praha)*. Tyto kraje jsou menší než kraje z roku 1960, ale přibližně srovnatelné s kraji z roku 1949, přičemž i sídla krajských měst se shodují.

Pokud jde o vztah nových krajů k českým zemím, původně byly tyto vyšší územní samosprávné celky pojmenovány, až na jednu výjimku (Středočeský kraj), po krajských městech (i v tomto se tedy velmi podobaly krajům z roku 1949). Již v květnu 2001 však byly *ústavním zákonem č. 176/2001 Sb.* změněny názvy tří krajů, aby reflektovaly zemskou identitu: *Budějovický kraj byl přejmenován na Jihočeský kraj, Brněnský kraj na Jihomoravský kraj a Ostravský kraj na*

Moravskoslezský kraj (na základě téhož zákona došlo ještě k přejmenování *Jihlavského kraje na Vysočinu, v roce 2011 přejmenované na Kraj Vysočina*). Díky názvům čtyř současných krajů tedy byly české země (nyní i Slezsko) významně (re)institucionalizovány, byť opět v pozměněných hranicích – ani kraje z roku 2000 nerespektují historické zemské hranice. Také znaky krajů (a to dokonce všech krajů) vedly k (re)institucionalizaci českých zemí, neboť odkazují k zemím, na jejichž území se tyto regiony rozkládají (Chromý 2003; Řehák 2007). *V tomto ohledu je nejproblematičtější Jihočeský kraj, jehož název i znak odkazují pouze k identitě Čech, přitom kraj zahrnuje i historicky moravské Dačicko*. Jistý problém je přítomen také v případě Jihomoravského kraje, jehož název i znak odkazují pouze k identitě Moravy, avšak součástí kraje je i malá vesnice Jobova Lhota (součást moravské obce Kněževy), která leží historicky v Čechách. *Problematické rovněž je, že ve vztahu k zemské hranici Čech a Moravy kombinují současné kraje sporné body obou předešlých administrativních členění – Kraj Vysočina je podobně jako Jihlavský kraj z roku 1949 rozetnut touto zemskou hranicí téměř v půli a kraje Jihočeský a Pardubický byly (podobně jako ostatní kraje) sestaveny z okresů z roku 1960, jež výrazně nerespektovaly a nerespektují historickou zemskou hranici na Svitavsku a Dačicku*.

Vnímání česko-moravské hranice

Přestože české země 31. prosince 1948 pozbyly svou dominantní funkci, tedy administrativní status, nepřestaly existovat. Dodnes totiž přetrvávají v myslích lidí (srov. Marek 2020c). Jak ale ukázal výzkum vnímání česko-moravské hranice mezi 454 trvalými obyvateli třech kvalitativně odlišných částí (severní, střední a jižní) tohoto historického pohraničí, uskutečněný v letech 2014 a 2016 a částečně publikovaný především v odborném článku s názvem *Transformation of the identity of a region: Theory and the empirical case of the perceptual regions of Bohemia and Moravia, Czech Republic* (Marek 2020d), prostorový rozsah Čech a Moravy se ve vědomí mnohých, zdaleka však ne všech, lidí transformoval – a to navzdory skutečnosti, že žádný právní předpis vydaný po roce 1948 o změně vymezení zemí či změně zemských hranic nehovoří. Přestože existuje řada lidí, podle kterých vede česko-moravská hranice stále tudy, kudy v minulosti (přispívají k tomu jak staré, tak i nové připomínky této historické hranice), mnozí jiní ztotožňují historickou hranici s hranicemi bývalých (1960) a/nebo současných (2000) krajů, jež historické zemské hranice nerespektovaly/nerespektují. Tímto tedy dochází nejen ke zmíněné transformaci Čech a Moravy v myslích řady lidí, ale celkově i k rozostření česko-moravské hranice.

Kraje z roku 1960 byly významné tím, že – na rozdíl od krajů předešlých fungujících v letech 1949–1960 a pojmenovaných po krajských městech – svými názvy poukazovaly na Čechy a Moravu. Mnozí respondenti tak díky nim vnímali české země a zemskou hranici⁴. Je tedy možné konstatovat, že v severní části (Svitavsko) a v jižní části (Dačicko) česko-moravského pomezí došlo k jisté expanzi Čech na úkor Moravy, zatímco ve střední části (severozápad Jihlavska) došlo k určitému zvětšení Moravy v neprospěch Čech. Ve všech třech částech navíc vznikly jisté „schizofrenní regiony“ s rozštěpenou regionální identitou, neboť jsou zde dodnes reprodukovány Čechy i Morava zároveň.

Z krajů vzniklých k 1. lednu 2000 navázal ve zkoumaných částech česko-moravského pohraničí svým názvem a z velké části i vymezením na kraje z roku 1960 pouze kraj Jihočeský. Od roku 1960 dodnes je tak území Dačicka označováno za jihočeské, případně za jižní Čechy. Zřejmě i proto se zde daří moravskému hnutí do značné míry založenému na tzv. rezistenční identitě (neboli identitě odporu). Naproti tomu „východočeský překryv“ v severní části česko-moravského pomezí ztratil na síle, neboť současný administrativní region nese název Pardubický kraj – k Čechám tedy neodkazuje explicitně. Pozoruhodnou částí studovaného pohraničí je Jihlavsko, resp. celý současný Kraj Vysočina. Díky jeho názvu odkazujícímu na krajinu, jež je významným symbolem tohoto regionu, se s ním jeho obyvatelé ve velké míře ztotožňují. To vede nejen k poklesu identifikace s Čechami a Moravou u obyvatel Kraje Vysočina, ale dokonce se lze setkat s tím, že někteří lidé tento administrativní region nepovažují ani za český, ani za moravský. Výrazný nesoulad hranic Kraje Vysočina s historickou česko-moravskou zemskou hranicí se pak odráží ve skutečnosti, že právě ve střední části zkoumaného pohraničí bylo pozorováno nejvíce rozostřené vnímání Čech a Moravy, potažmo česko-moravské hranice. Naopak „nejostřejší“ vnímají česko-moravskou hranici respondenti v severní části studovaného pomezí, a to konkrétně v okolí Štítů, kde je největší shoda historické zemské hranice s hranicemi krajů z let 1960 a 2000.

Vzhledem k tomu, že krajské zřízení působí transformaci českých zemí, pocítují jej někteří respondenti z historického území Moravy, nikoli však Čech, jako křivdu. Na druhou stranu výsledky výzkumu jasně potvrzují klíčový význam, který kraje mají pro udržení povědomí o českých zemích, byť mnohde právě v pozměněné poloze. Důležité jsou především názvy krajů, jež explicitně odkazují k názvům zemí. Svoji roli ale sehrávají i krajské hranice, a to kupříkladu

---

⁴ *Jestliže tedy byly české země kraji z roku 1960 takto silně (re)institucionalizovány a reprodukovány, nelze souhlasit s tvrzením Pernese (1996: 15), že „noví mocipáni dělali všechno možné, aby z myslí lidí dostali povědomí historických souvislostí, aby národ zapomněl, že tu po tisíciletí existovala nejen země Moravská, ale také země Česká a země Slezská“.*

tím, že jsou na nich prostřednictvím dopravních značek tyto názvy lidem připomínány – na hranicích se tak buduje vědomí o regionech.

Pro budoucí existenci českých zemí (coby sociálních konstruktů) přetrvávajících ve vědomí lidí se jeví jako klíčové, aby i nadále nesly územně správní regiony (ať už ty současné, nebo případné budoucí) názvy explicitně odkazující k Čechám, Moravě a Slezsku. Právě prostřednictvím nich totiž lidé ve velké míře české země vnímají. Kde jsou/budou vnímány zemské hranice, pak závisí na vymezení zmíněných administrativních regionů. Je zřejmé, že Čechy, Morava, Slezsko a jejich hranice (coby dynamické procesy) se budou i nadále vyvíjet. Zdá se přitom, že vymezení regionů ve vědomí lidí lze nejnáze změnit územně správní reformou. Při té je jistě na místě brát v potaz názory lidí, zejména obyvatel potenciálními hranicemi dotčených území. Administrativní reforma však musí vycházet také z jiných sociálně-geografických dat – především je nutné zohledňovat dojížděkové toky do zaměstnání a do škol (srov. Toušek, Šich, Vašíček 1990), které již často nekorespondují s historickými hranicemi. Na závěr lze dodat, že bez vědomí o regionech není možné budovat ztotožnění s nimi. A pokud se lidé s danými regiony neidentifikují, jen stěží mohou konat něco v jejich prospěch (např. při volbách nebo ve sčítáních lidu).

Literatura

BURDA, T. (2014): Význam změn správních hranic v procesu formování vnitřních periferií na území Česka od poloviny 19. století. Disertační práce. Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, Praha.

DANĚK, P. (1993): Moravian and Silesian nationalities: a new phenomenon in the ethnic map of the Czech lands? *GeoJournal*, 30, 3, 249–253.

DANĚK, P. (2002): Strukturální a geografické předpoklady demokratické místní správy v pohraničí českých zemí. Disertační práce. Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, Praha.

DANIEL, J. (2017): Proměny organizace prostoru českých zemí: reflexe historického vývoje v období 1945 až 1949. Disertační práce. Masarykova univerzita, Přírodovědecká fakulta, Brno.

Dekret presidenta republiky č. 121/1945 Sb., o územní organizaci správy, vykonávané národními výbory.

HLEDÍKOVÁ, Z., JANÁK, J., DOBEŠ, J. (2005): Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost. Nakladatelství Lidové noviny, Praha.

- CHROMÝ, P. (2003): Formování regionální identity: nezbytná součást geografických výzkumů. In: Jančák, V., Chromý, P., Marada, M. (eds.): Geografie na cestách poznání. Univerzita Karlova, Praha, 163–178.
- JAROŠ, V., SVOBODA, P. (2020): Nové administrativní členění Česka, jak jej (ne)známe. *Geografické rozhledy*, 29, 4, 10–13.
- JELEČEK, L. (2000): Územněsprávní reformy v Česku v letech 1848–2000. *Geografické rozhledy*, 9, 5, 136–137.
- JELEČEK, L. (2008): Některé historicko-geografické zvláštnosti dějinného vývoje Moravy. *Geografické rozhledy*, 17, 5, 2–3.
- JELEČEK, L., CHROMÝ, P. (1997): Vývoj českého státu v pojmech a datech. *Geografické rozhledy*, 7, 2, 43–45.
- JORDAN, P. (2001): Regional identities and regionalization in East-Central Europe. *Post-Soviet Geography and Economics*, 42, 4, 235–265.
- MAREK, P. (2020a): Region coby dynamický proces a využití konceptu percepčního regionu při výzkumu institucionalizace a deinstitutionalizace regionů. *Geografický časopis*, 72, 2, 193–213.
- MAREK, P. (2020b): Region coby sociální konstrukt a kritická diskuze Paasiho konceptualizace regionální identity. *Geografie*, 125, 1, 47–68.
- MAREK, P. (2020c): Regiony a hranice existují i tehdy, jsme-li přesvědčeni o opaku. In: Semotanová, E. (ed.): *Hranice v krajinách*. Academia, Praha, 195–217.
- MAREK, P. (2020d): Transformation of the identity of a region: Theory and the empirical case of the perceptual regions of Bohemia and Moravia, Czech Republic. *Moravian Geographical Reports*, 28, 3, 154–169.
- MUNZAR, J., DRÁPELA, M. V. (1999): Czechia = Bohemia + Moravia + Silesia. *Moravian Geographical Reports*, 7, 2, 58–60.
- PAASI, A. (1986): The Institutionalization of regions: a theoretical framework for understanding the emergence of regions and the constitution of regional identity. *Fennia*, 164, 1, 105–146.

- PAASI, A. (1991): Deconstructing regions: notes on the scales of spatial life. *Environment and Planning A*, 23, 2, 239–256.
- PAASI, A. (2002): Place and region: regional worlds and words. *Progress in Human Geography*, 26, 6, 802–811.
- PAASI, A. (2009): The resurgence of the “region” and “regional identity”: theoretical perspectives and empirical observations on regional dynamics in Europe. *Review of International Studies*, 35, 11, 121–146.
- PERLÍN, R. (2009): Administrativní členění Česka. *Geografické rozhledy*, 19, 1, 6–7.
- PERNES, J. (1996): Pod moravskou orlicí aneb dějiny moravanství. Barrister & Principal, Brno.
- RŮŽKOVÁ, J., ŠKRABAL, J. (2006): Historický lexikon obcí České republiky 1869–2005. Český statistický úřad, Praha.
- ŘEHÁK, S. (2007): V této zemi, v těchto zemích?. *Geografie – sborník České geografické společnosti*, 112, 1, 95–106.
- SEMIAN, M. (2015): Historical aspects and influences of the reproduction of regions in Czechia. In: Riukulehto, S. (ed.): *Between Time and Space*. Cambridge Scholars Publishing, Newcastle upon Tyne, 23–43.
- SEMOTANOVÁ, E. (2006): Historická geografie českých zemí. Historický ústav, Praha.
- SEMOTANOVÁ, E. (2013): Historické regiony Česka – součást regionální identity v evropském prostoru. *Geografické rozhledy*, 22, 5, 24–27.
- SIWEK, T., KAŇOK, J. (2000a): Mapping Silesian identity in Czechia. *Geografie – sborník České geografické společnosti*, 105, 2, 190–200.
- SIWEK, T., KAŇOK, J. (2000b): Vědomí slezské identity v mentální mapě. Ostravská univerzita, Ostrava.
- ŠIKULA, M. (2013): Územně správní potýkání okresů a krajů na česko-moravském pomezí. (Příspěvek k otázce novodobého vymezování hranic územně správních celků na Vysočině). *Západní Morava: vlastivědný sborník*, 17, 79–106.

ŠIKULA, M. (2015): Neznámé alternativy územních reorganizací z let 1949 a 1960. K otázce variantních návrhů územně správních reforem v poválečném Československu. *Východočeské listy historické*, 33, 63–88.

ŠTŮLA, F., SEMÍK, M. (1941): Německo. Příruční školní mapa Protektorátu Čechy a Morava a přilehlých území. Měřítko 1 : 900 000. Ústřední učitelství a knihkupectví, Praha a Brno.

TOUŠEK, V., ŠICH, P., VAŠÍČEK, P. (1990): Zemská hranice mezi Čechami a Moravou (návrh na její úpravu). Geografický ústav ČSAV, Brno.

Usnesení Federálního shromáždění České a Slovenské Federativní Republiky o obnovení moravsko-slezské samosprávy.

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.

Ústavní zákon č. 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávných celků a o změně ústavního zákona České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.

Ústavní zákon č. 176/2001 Sb., kterým se mění ústavní zákon č. 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávných celků a o změně ústavního zákona České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.

VAISHAR, A., ZAPLETALOVÁ, J. (2016): Regional identities of Czech historical lands. *Hungarian Geographical Bulletin*, 65, 1, 15–25.

Vládní nařízení č. 388/1940 Sb., o některých změnách obvodů zemských úřadů v Praze a v Brně.

Výnos Vůdce a říšského kancléře č. 75/1939 Sb., o Protektorátu Čechy a Morava.

YODER, J. A. (2003): Decentralisation and regionalisation after communism: Administrative and territorial reform in Poland and the Czech Republic. *Europe-Asia Studies*, 55, 2, 263–286.

Zákon č. 126/1920 Sb., o zřízení župních a okresních úřadů v republice Československé.

Zákon č. 125/1927 Sb., o organizaci politické správy.

Zákon č. 280/1948 Sb., o krajském zřízení.

Zákon č. 36/1960 Sb., o územním členění státu.

Zákon č. 65/1960 Sb., o národních výborech.

Zákon České národní rady č. 425/1990 Sb., o okresních úřadech, úpravě jejich působnosti a o některých dalších opatřeních s tím souvisejících.

Zákon č. 51/2020 Sb., o územně správním členění státu a o změně souvisejících zákonů.

Kritika smíšeného či spojeného modelu veřejné správy

JUDr. Jaroslav Kupka (Kancelář veřejného ochránce práv)

Návrh prostorové organizace státní správy na mikroregionální úrovni

Smíšený či spojený model veřejné správy, při kterém určitou část vrchnostenské státní správy vykonávají místo orgánů státu orgány územně samosprávných celků, není veřejně příliš diskutovaným tématem. Občané většinou neví, co si pod tím představit a neví ani, čím se liší státní správa od územní samosprávy a proč by měla nebo naopak neměla být státní správa vykonávána někým jiným, než orgánem státu.

Smíšený či spojený model veřejné správy je hoden kritiky z toho důvodu, že se v něm doslova mísí a neorganicky spojují protichůdné zájmy. Na jedné straně veřejný zájem, a na druhé straně partikulární zájem územně samosprávného celku, často odlišný od zájmu veřejného. Správní orgán, který by měl být chránit veřejný zájem je ale územně samosprávnému celku podřízen. Může se tak při svém rozhodování dostat do situace, která je označována jako *systémová podjatost*.

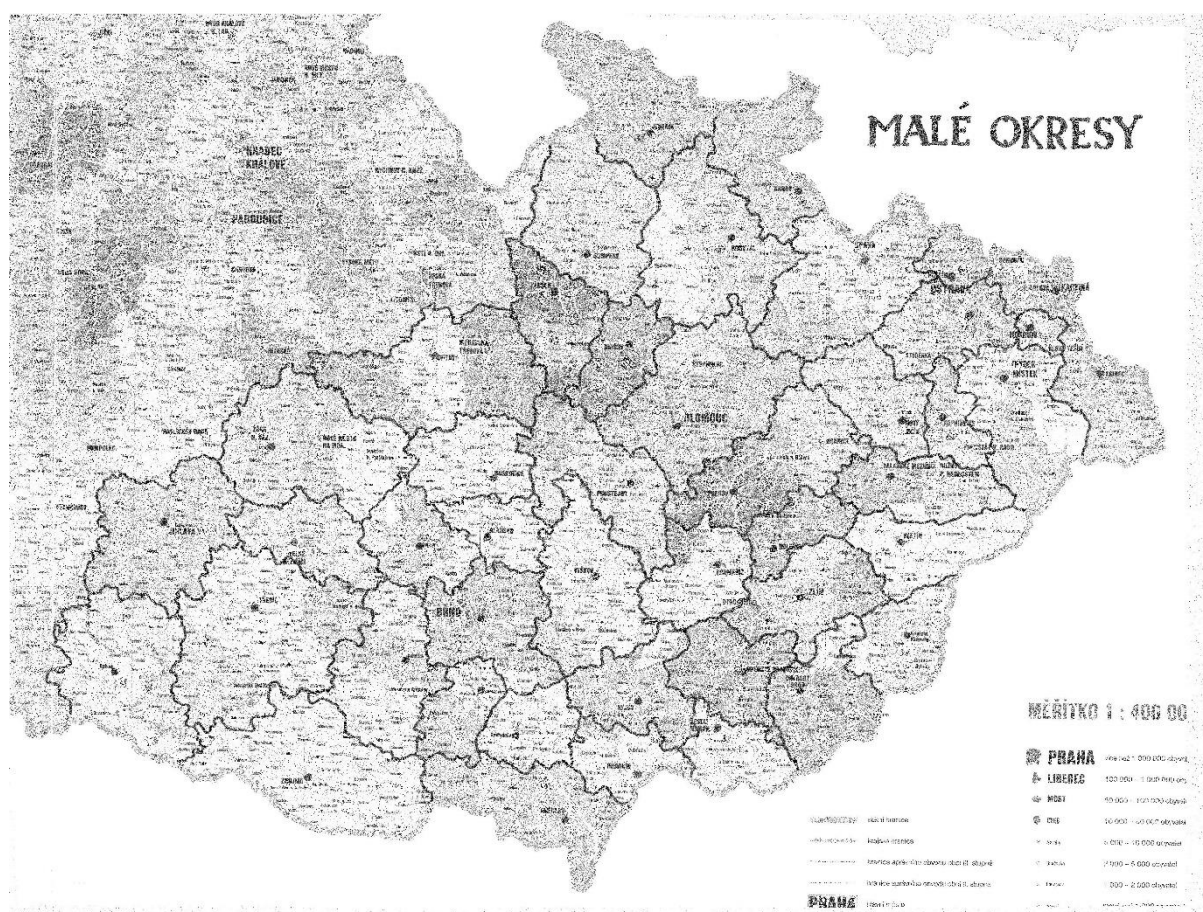
Tuto zájmově konfliktní situaci, ohrožující nestranný výkon státní správy, vyřešil Parlament ČR v roce 2018 tak, že drobnou úpravou správního řádu systémovou podjatost jednoduše popřel. Tím ji však z reálného světa neodstranil. Proto je třeba poukazovat na její rizika, odhalovat nepodloženost argumentů, na kterých stojí a usilovat o její odstranění.

Část politické i odborné scény se již smíšenému modelu veřejné správy vzpírá. V roce 2012 byly z iniciativy Ministerstva práce a sociálních věcí převedeny dávkové a příspěvkové agendy z obcí na nově zřizovaný Úřad práce ČR. Nyní Ministerstvo pro místní rozvoj předložilo návrh novely stavebního zákona, podle které by mělo dojít k odebrání výkonu státní správy v oblasti stavebního práva obcím a jeho převedení na orgány státu. Tomu se jednotlivé dotčené radnice, Svaz měst a obcí i zástupci některých politických stran brání. Výsledek sporu je nejistý. Pokud by se však zmíněnou novelu podařilo prosadit, smíšený model veřejné správy by dostal úder v

nejzrozsáhlejší správní agendě a jeho další institucionální eroze již by byly nezastavitelná. V tom případě by se i tato kritika smíšeného modelu mohla stala historickou literaturou.

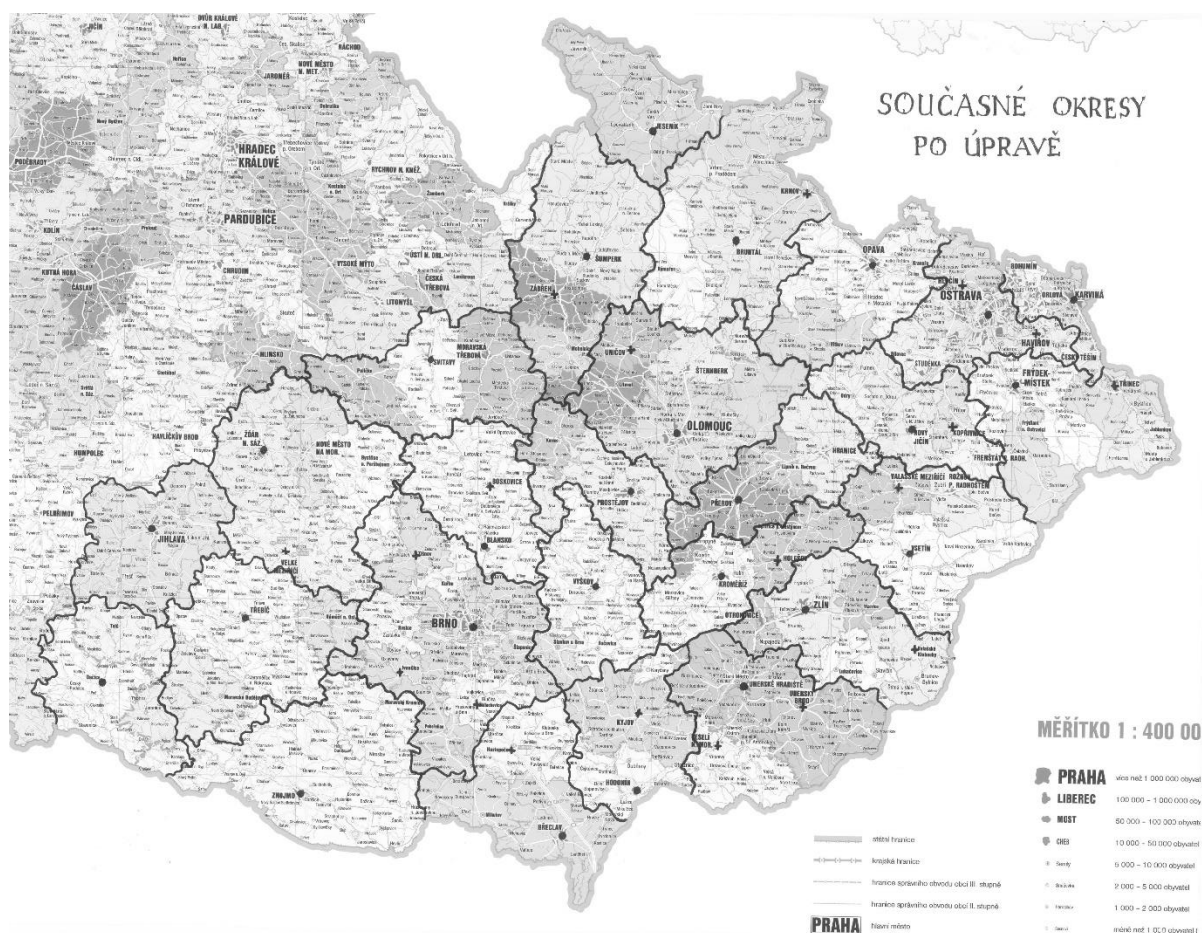
Je-li ovšem tématem konference budoucnost veřejné správy na Moravě, je třeba se zamýšlet i nad situací po konci smíšeného modelu veřejné správy. Tedy nad samostatnou prostorovou organizací výkonu státní správy bez institucionální vázanosti na územně samosprávné celky.

Řešení se nabízí buď ve využití stávajícího územně správního členění na okresy a správní obvody obcí II. a III. typu, nebo ve zmenšení okresů, lépe přizpůsobených sídelní struktuře naší země. Každé z řešení však počítá s obnovením zrušených okresních úřadů a nápravy této druhé největší vnitropolitické chyby v samostatné České republice, hned po zavedení krajského zřízení.

Obr. č. 1: Návrh zřízení „malých“ okresů

Obr. č. 2: Návrh úpravy současných „velkých“ okresů z roku 1960

Dvacet let krajské politiky: samosprávné kraje jako politická úroveň

Mgr. Petr Konečný (Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií)

Česká republika je jedním z nejméně opomíjených případů výzkumu regionální úrovně politiky. Dosud existovalo pouze několik dílčích analýz nebo stručných zmínek, obvykle se zaměřením na evropskou integraci či fiskální decentralizaci.

Zásadní politologická otázka zní, jaké jsou vlastnosti krajské politiky, jak vlastně funguje; zda se jedná o skutečnou politiku, nebo spíše jen o technicistní výkon moci odvozený z rozhodování na jiné politické úrovni, ve které není prostor pro vlastní politický obsah. Na tyto elementární politologické otázky se pokusila odpovědět přednáška čerpající z poznatků první ucelené odborné práce o krajské politice z institucionálního hlediska, která také byla vydána v letošním roce v knižní podobě (*Petr Konečný. Krajská politika: Samosprávné kraje jako politická úroveň; CDK 2021*).

Uvedené poznatky vycházejí z transdisciplinárně laděného výzkumu procesu vzniku samosprávných krajů, normativně-institucionálního základu a reálných projevů krajské politiky. Regionální úroveň politiky v České republice je identifikována jako výrazně slabá. Samosprávné kraje, vybavené minimem kompetencí a nedostatečnými finančními zdroji, neplní roli konkurenčního prvku vůči dominantní státní moci. Krajská politika se ocitá na samé hranici autonomního politického rozhodování a pouhého podřízeného výkonu moci.

Za nejdůležitější pravomoc lze považovat přijímání tzv. zásad územního rozvoje. I zde je však regionální politická reprezentace omezena svou podřízeností tzv. politice územního rozvoje, schvalované na státní úrovni, stejně jako hranicemi jednotlivých regionů. Její další kompetence navíc spočívají především v zajištění podmínek provozu regionálních institucí, nikoli v jejich přímé správě.

Kraje jsou z hlediska poskytovaných daňových příjmů zcela závislé na vůli ústřední moci; nejsou vybaveny pravomocí sami stanovit či jen upravit jakoukoli regionální daň. Kvůli nedostatečným příjmům z tzv. sdílených daní jsou navíc v enormní míře závislé na dotacích s razítkem státního nebo unijního úředníka. Lze konstatovat, že krajští politikové připomínají spíše finančního ředitele než správce – navíc působí jako velmi omezený finanční ředitel z hlediska pravomocí a zdrojů.

Celkově lze regionální úroveň politiky v České republice považovat za minimalisticky pojatou a v zásadě pouze vyplňující prostor mezi státní a obecní úrovní. Jako nejpřesnější charakteristika této politické úrovně se jeví role pouhého *přerozdělovače veřejných financí*, který rozhoduje o tom, kam půjdou veřejné finance – s nepostradatelnou pomocí z vyšších politických úrovní ve formě dotací.

Vzhledem k tomu, že podstatná část rozhodnutí krajských politiků je víceméně odvozena od rozhodnutí na jiné, zejména státní úrovni, lze konstatovat, že princip subsidiarity je na této úrovni uplatňován ve výrazně nedostatečné formě. Má-li v České republice dojít k omezení dominantního postavení státní úrovně (centralismus), cesta vede pouze novou reformou územní samosprávy – a zároveň skrze zásadně odlišné pojetí decentralizace.

Výběr z literatury k obsahu přednášky:

COGAN, Rudolf. *Zákon o krajích: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2018.

DOBEŠ, Jan, Zdeňka Hledíková & Jan Janák. *Dějiny správy v českých zemích: od počátků státu po současnost*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007.

KONEČNÝ, Petr. *Krajská politika: Samosprávné kraje jako politická úroveň*. Brno: CDK, 2021.

KOPECKÝ, Martin. *Právní postavení obcí a krajů – základy komunálního práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2017.

KOUDELKA, Zdeněk. *Samospráva*. Praha: Linde, 2007.

YODER, Jeniffer A. 2003. „Decentralisation and Regionalisation after Communism: Administrative and Territorial Reform in Poland and the Czech Republic.“ *Europe-Asia-Studies* 55, no. 2: 263–286.

YODER, Jeniffer A. *Crafting Democracy: Regional Politics in Post-Communist Europe*. Lanham: Rowman & Littlefield, 2013.

Moravské autonomistické a separatistické hnutí po roce 1989

prof. JUDr. PhDr. Miroslav Mareš, Ph.D. (Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií)

Tento příspěvek se zabývá charakteristikou moravského autonomistického a separatistického hnutí po roce 1989 a jeho cílem je objasnit základní význam a vývojové tendence vázané na toto hnutí. Nejprve v něm je toto hnutí základním způsobem konceptualizováno a následně rozděleno podle historického vývoje ve sledovaném období (jsou v něm zahrnuty i výsledky voleb do Poslanecké sněmovny v roce 2021, přestože konference se konala ještě před nimi). Jsou představeny i základní konfliktní linie v jeho rámci a poté je celé hnutí zasazeno do evropského kontextu. V závěru budou shrnuta a částečně rozvinuta hlavní zjištění. V textu přitom autor vychází jak z citovaných zdrojů literatury, tak i z dlouhodobě a kontinuálně získávaných poznatků z nezúčastněného i zúčastněného pozorování různých aktivit hnutí.

Konceptualizace moravského a separatistického hnutí

Pokud se zaměříme na moravský autonomismus a separatismus po roce 1989, je možné použít pro souhrnné označení jeho aktérů pojem hnutí. Ten je v sociálních vědách a v politologii používán poměrně volně, precizněji definován především pojem sociální hnutí (Markoff 2020). Ve vazbě na etnickou nebo regionalistickou mobilizaci pak lze hovořit i o etnických a regionálních hnutích, případně (při propojení obou typů požadavků) o etnicko-regionálních

hnutích (Hechter, Levi 1979: 260). Takové hnutí se vyznačuje heterogenitou aktérů spojených alespoň základními zájmy a cíli, případně i více či méně formalizovanými vazbami mezi aktéry. V českém prostředí má specifický terminologický význam i zákon č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích, který (i v návaznosti na § 8 předchozího zákona č. 15/1990, o politických stranách) umožňuje vznik politických hnutí, ta však podle současného znění mají právně stejné postavení jako politické strany a rozdíl je tak spíše symbolický.

Moravské autonomistické a separatistické hnutí je v odborné literatuře označováno i pojmem moravismus (Mareš, Strmiska 2004), který je ovšem samotnými aktivisty hnutí vnímán převážně negativně. Nicméně jeho použití pomáhá odlišit subjekty se specifickými požadavky na statut Moravy od těch subjektů, které v této zemi působí bez snahy o změnu jejího statutu. V rámci moravismu jeho dominantní část prosazuje autonomii (zpravidla formou obnovení země moravské či moravskoslezské v rámci České republiky), v určitém pojetí i federalismus (Dandoy 2010: 206), malá část se přiklání k separatismu (ve smyslu vzniku samostatného moravského či moravskoslezského státu). Po celou dobu své existence po roce 1989 jsou moravské požadavky úzce provázány se slezskými v rámci ČR a v některých případech i vně území ČR.

Hlavní složkou moravského autonomistického hnutí jsou politické strany, a to jako „samostatné“ moravistické, tak i jisté moravistické frakce či alespoň výraznější pro-moravističtí politici v celorepublikově působících stranách (typicky Zdeněk Koudelka). Lze však nalézt i veřejně působící autonomistické i separatistické zájmové skupiny, média, intelektuální a kulturní kruhy s politickým přesahem, komerční subjekty i militantní subjekty atd. (ty posledně jmenované jsou ale spíše „papírovou“ či virtuální „hrozbou“; Mareš 2001)

Základní periodizace vývoje moravského autonomistického a separatistického hnutí

Moravskému autonomistickému a separatistickému hnutí po roce 1989 byla věnována pozornost v několika publikacích, zaměřených především na politické strany a politická hnutí (Folprecht 2018, Hloušek 2015, Jenne 1999, Konečný 2018, Mareš, Strmiska 2004, Pernes 1996, Polehla 2016, Springerová 2010, Strmiska 2000). Převážná část publikací klade hlavní důraz na úspěšnou éru Hnutí za samosprávnou demokracii – Společnosti pro Moravu a Slezsko (HSD-SMS) z počátku devadesátých let (monotematicky pak Polehla 2016). Některé publikace se zaměřují (v delším historickém kontextu) na prolnutí moravismu s extremistickými proudy (Mareš 2001, Mareš 2013).

Je zřejmé, že volební úspěchy a neúspěchy dominujících subjektů hnutí tvoří hlavní kritérium periodizace, čím dalším je pak vnitřní integrace (a případně homogenita) či dekoncentrace hnutí. Při vědomí těchto kritérií navrhuji periodizaci zachycenou v následujícím schématu.

1989-1990	Konstituování a prvotní strukturace	Vznik polistopadového moravistického hnutí, vytvoření Moravského občanského hnutí a Hnutí za samosprávnou demokracii – Společnosti pro Moravu a Slezsko
1990 - 1991	Volební úspěch, následný silný tlak protivníků, štěpení a smrt lídra	Úspěch HSD-SMS ve volbách do Federálního shromáždění a České národní rady, vstup ministra do vlády ČR, spor o informace o spolupráci B. Bárty s StB, štěpení, kampaň před sčítáním lidu a smrt Boleslava Bárty 31. 5. 1991
1991-1996	Éra sporů a dočasných spojení v oslabených, ale stále relativně relevantních pozicích	Existence dvou klubů HSD-SMS v ČNR, kampaň Moravské národní strany, pokles zisků ve volbách v roce 1992, spory v ČNR i mimo ni, kandidatura tří subjektů ve volbách do PS PČR v roce 1996
1997-2005	Hledání nové struktury v marginální dezintegrované podobě	Pokračující rozdělení moravistického hnutí, volební neúspěchy, začleňování do struktur Evropské svobodné aliance (konference EFA v Brně 2002)
2005 – 2017	Marginální role relativně integrovaného hnutím	Působení strany Moravané bez stranickopolitické konkurence, marginální propojování části moravského hnutí s pravicově-extremistickými celorepublikovými formacemi, kampaň
2018 – současnost	Nová dezintegrace a minimální vzestup, nicméně stále marginální	Odštěpení Moravského zemského hnutí (v roce 2020 kandidovalo v krajských v rámci koalice Spolu pro Moravu, která jako celek získala zastoupení v zastupitelstvu JmK), vznik iniciativy Morava1918

Ve volbách do Poslanecké sněmovny kandidovaly samostatně Moravané (získali 14 285 hlasů, tj. 0,26% v rámci ČR) a Moravské zemské hnutí (získalo 1 648 hlasů, tj. 0,03% v rámci ČR). Zástupci iniciativy a připravované strany Morava2018 kandidovali na kandidátce Koruna Česká (monarchistická strana) (získala 8 635 hlasů, tj. 0,16% v rámci ČR). Moravskou identitu zvláště na jižní Moravě v kampani silně zdůrazňovali někteří kandidáti (zvláště Zdeněk Koudelka a Zdeněk Pernica) strany Trikolóra – Svobodní – Soukromníci (ta získala 148 463 hlasů, tj. 2,76% v rámci ČR)(Český statistický úřad 2021). Moravské autonomistické a separatistické hnutí tak zůstalo bez reprezentace v PS PČR co do samostatných stran a hnutí i co do vyhraněných moravistických politiků. Dílčím způsobem se k moravistickým požadavkům staví příznivě hnutí Svoboda a přímá demokracie.

Základní vnitřní konfliktní linie v rámci moravského autonomistického a separatistického hnutí

Moravské autonomistické a separatistické hnutí je v současné době poměrně roztržité. Dělicími liniemi jsou mimo jiné základní pojetí požadavků (na autonomii či separatismus) i pojetí moravanství (zemská regionální identita versus národní identita Moravanů). Roli hraje i vyhraněnost politiky a vztah k EU a Rusku, případně vztah ke krajní pravici s celorepublikovou působností. Postoje k těmto aspektům přinášejí širší dělení na „umírněné“ a radikály“ (Konečný 2018: 33-34). Dalšími aspekty jsou vztahy k dějinám země (především německému a rakouskému moravanství) a náboženským tradicím (bezkonfesní přístup vs katolicismus vs. protestantismus vs. husitství). Na marginálních okrajích je možné vidět i vymezení formou přihlášení s k militantnosti a ozbrojeným kontroverzním formacím z minulosti (Mareš 2001, Mareš 2013).

Moravské autonomistické a separatistické hnutí v evropském kontextu

V evropském kontextu (Hloušek, Kopeček 2010: 203-214) patří moravské autonomistické a separatistické hnutí k těm slabším co do volebních výsledků politických stran, což je ale ve středoevropském regionu běžné (s výjimkou několika maďarských etnických formací; Székely 2014). Moravistické hnutí je reprezentováno (v současné době díky Moravskému zemskému hnutí) v Evropské svobodné alianci, v Evropském parlamentu však nemělo a nemá žádného poslance. Marginální část moravistického hnutí spolupracuje s všeslovanskými organizacemi (Mareš 2002). Ve srovnání s některými jinými regiony na moravském území nejsou aktivní reálné etnicko-teritoriální teroristické formace (Mareš 2005: 213-218).

Závěr

Moravistické hnutí se po roce 1989 po krátké fázi výrazného vzednutí a volebního úspěchu HSD-SMS ocitlo na sestupné trajektorii a existenci v marginálních pozicích. I přes relativně silnou moravskou identitu u obyvatel této historické země (Iščuk 2011) není tato identita přenášena do volebního jednání ve prospěch moravistických stranických subjektů anebo jiného moravistického politické aktivismu. Nejasně vnímané cíle, omezená palčivost otázky reforem krajského uspořádání, chybějící charismatický lídr či lídři v kontextu vnitřní roztržitosti a možná občas příliš expresivní anti-čechismus některých autonomistických a separatistických aktivistů vedou k tomu, že strany nemají voliče a akceschopnost dalších subjektů je omezená. Existuje určité množství nadšených aktivistů, ale celkově je základna hnutí malá. Doposud zřejmě nejvýrazněji prosadili požadavky posílení vlivu a kompetencí Moravy (či spíše jednotlivých moravských měst) moravističtí politici v celorepublikových stranách, například Zdeněk Koudelka sehrál důležitou roli při přesunu Justiční akademie do Kroměříže (Hromádka, Hrbáček 2005). Celkově ale moravské autonomistické a separatistické hnutí není vlivné a nedokáže prosazovat požadavky. Jistým hlavním úspěchem je kromě přihlašování se lidí k moravské národnosti ve sčítání lidu každoroční vyvěšování moravské vlajky mnoha radnicemi (Redakce 2021), to však znamená především jisté vyjádření identity a neobsahuje a priori požadavek na změnu územně-správního uspořádání. Po neúspěchu ve volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2021 je ve střednědobém horizontu málo pravděpodobné, že dojde k výraznějšímu nárůstu vlivu moravského autonomistického a separatistického hnutí (změnu by mohl způsobit pouze výrazný krizový zvrát ve společnosti v kombinaci s dalšími faktory).

Literatura

Český statistický úřad (2021): Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 8.10. – 9.10.2021. Celkové výsledky hlasování. Volby.cz. Dostupné z <https://volby.cz/pls/ps2021/ps2?xjazyk=CZ> [citováno 1. 11. 2021].

Dandoy, R. (2010): Ethno-regionalist parties in Europe: a typology. In: *Perspectives on Federalism*, roč. 2, č. 2, s. 194-220. Dostupné z http://www.on-federalism.eu/attachments/074_download.pdf [citováno 30. 10. 2021].

Folprecht, M. (2018): Moravská politická hnutí v letech 1989 - 2005 (Bakalářská práce). Brno: Masarykova univerzita. Pedagogická fakulta. Dostupné z https://is.muni.cz/th/lso6/BP_f.pdf [citováno 30. 10. 2021].

Hechter, M. - Levi, M. (1979) The comparative analysis of ethnoregional movements, *Ethnic and Racial Studies*, roč 2, č. 3, s. 260-274,

Hloušek, V. (2015): From region to nation and back again: Moravian parties' rhetoric and politics in the course of time. *The Annual of Language & Politics and Politics of Identity*, roč. 9, s. 5-22.

Hloušek, V. – Kopeček, L. (2010): Origin, Ideology and Transformation of Political Parties East-Central and Western Europe Compared. London: Routledge.

Hromádka, M. – Hrbáček, J. (2005): Poslanec Koudelka tajně přestěhoval Justiční akademii. *iRozhlas*. Dostupné z https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/poslanec-koudelka-tajne-prestehoval-justicni-akademii_200509260821_mhromadka

Iščuk, R. (2011): Moravská identita a její nové dimenze. *AtropoWebZin*, roč 4, č. 1, s. 74-81. Dostupné z <http://www.antropoweb.cz/webzin/index.php/webzin/article/view/86/87> [citováno 1. 11. 2021].

Jenne, E. K. (1999): The Impact of Group Fears and Outside Actors on Ethnic Party Demands on Ethnic Party Demands: Comparing Sudeten Germans in Inter-War Czechoslovakia with the Post-1989 Moravian Movement. *Czech Sociological Review*, roč. 7, č. 1, s. 67–90.

Konečný, P. (2018): *Proměny politického moravismu v letech 2013 – 2017: cesta k dezintegraci* (Bakalářská práce):. Brno: Masarykova univerzita – Fakulta sociálních studií. Dostupné z https://is.muni.cz/th/yb4wp/Konecny_bakalarska_diplomova_prace_final.pdf [citováno 30. 10. 2021].

Mareš, M. (2001): Moravismus a extremismus. *Středoevropské politické studie*, roč. 4, č. 3, dostupné z <https://journals.muni.cz/cepsr/article/view/3884/5402> [citováno 30. 10. 2021].

Mareš, M. (2002): Evropská politika moravistických organizací. *Středoevropské politické studie*, roč. 4, č. 4. Dostupné z <https://journals.muni.cz/cepsr/article/view/3920/5359> [citováno 1. 11. 2021].

Mareš, M. (2005): *Terorismus v ČR*. Brno: Centrum strategických studií.

Mareš, M. (2013): Separatist Currents in Moravian Fascism and National Socialism. *Fascism*. roč. 3, č. 2, s. 41–67.

Mareš, M. – Strmiska, M. (2004): Moravistické strany a hnutí. In Malíř, J. – Marek, P. a kol. (eds): *Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861-2004. II. díl. Období 1938-2004*. Brno: Nakladatelství Doplněk, s. 1615-1632.

Markoff, J. (2020): Hnutí sociální. In Nešpor, Z. R. (ed.): *Sociologická encyklopedie*. Praha: Sociologický ústav AV ČR. Dostupné z https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Hnutí_sociální [citováno 30. 10. 2021].

Pernes, M. (1996): *Pod moravskou orlicí aneb dějiny moravanství*. Brno: Barrister & Principal.

Polehla, K. (2016): *Hnutí za samosprávnou demokracii – Společnost pro Moravu a Slezsko mezi lety 1989 – 1993* (Diplomová práce): Liberec: Technická univerzita v Liberci, Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická. Dostupné z https://dspace.tul.cz/bitstream/handle/15240/60184/V_08116_P.pdf?sequence=4&isAllowed=y [citováno 30. 10. 2021].

Redakce (2021): Z 5. července se stává také den moravské hrdosti. 1 582 obcí a měst vyvěsilo moravskou vlajku. Zprávy z Moravy. Dostupné z <https://zpravyzmoravy.cz/z-5-cervence-se-stava-take-den-moravske-hrdosti-1-582-obci-a-mest-vyvesilo-moravskou-vlajku/> [citováno 1. 11. 2021].

Springerová, P. (2010): *Analýza vývoje a činnosti moravistických politických subjektů v letech 1989–2005*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.

Strmiska, M. (2000): Rise and Fall of Moravian Regional Parties. *Středoevropské politické studie*, roč, 2, č. 4. roč.2, Dostupné z <https://journals.muni.cz/cepsr/article/view/3835/5437> [citováno 30. 10. 2021].

Székely, I. G. (2014): *Dynamics of Party Politics, Electoral Competition and Cooperation within the Hungarian Minorities of Romania, Serbia and Slovakia* (disertační práce). Budapest: Central European University. Dostupné z <https://dsps.ceu.edu/sites/pds.ceu.hu/files/attachment/basicpage/478/istvanszekely.pdf> [citováno 1. 11. 2021].

Zákon č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích

Obsah

Ondřej Hýsek: Pedagogické pojetí tématu dějin správy a představení učebnice Moravské dějiny.....	2
Stanislav Vohryzek: Příspěvek k moravskému krajskému zřízení 14. a 15. století.....	5
Jiří Kacetl: Stavovská Morava ve zlatém věku (1526–1619).....	7
Zdeněk Koudelka: Zásady zákona o zemích.....	7
Petr Marek: Územně správní reformy v českých zemích po roce 1918 a jejich vliv na vnímání česko-moravské hranice.....	9
Jaroslav Kupka: Kritika smíšeného či spojeného modelu veřejné správy.....	21
Petr Konečný: Dvacet let krajské politiky: samosprávné kraje jako politická úroveň.....	23
Miroslav Mareš: Moravské autonomistické a separatistické hnutí po roce 1989.....	25

